

Historieglimt 93

Lilleby smelteverk

I skrivende stund (2. mai 2014) er smelteverket revet ned og snart fullstendig fjernet. Det skal gi plass for en del av det planlagte byggeprosjektet Nye Lilleby. Den 20. desember 2002 ble smelteovnene på Lilleby Metall avslått. Adresseavisen skrev at det var for siste gang. Et lokalt industrieventyr var slutt. Likevel hadde eierselskapet Fesil bare besluttet et års stans før ovnene eventuelt skulle starte igjen. Tidligere ansatte hadde allerede startet et nytt selskap «Lilleby Utvikling» som skulle forsøke å skape ny virksomhet i lokalene. Da ovnene sluknet, hadde verket vært i drift siden 1927. Gjennom 75 år hadde Lilleby, som verket ble kalt i dagligtalen, vært en stor og viktig arbeidsplass på Rønningssletta. I 2002 var det slutt.

Når tomte nå klargjøres til en helt ny bebyggelse, er det all grunn til å kaste et blikk på hva området er blitt benyttet til gjennom årene. Smelteverket ble reist på den grunnen der Nidaros Teglverk lå tidligere. Teglverket ble grunnlagt i 1899 av boktrykker E. Chr. Ellewsen. Det gikk konkurs i 1902 på grunn av manglende egenkapital, men ble refinansiert. I tre tiår ble det brent store mengder murstein. Før 1899 hadde også området sin historie. I 1888 ble det utskilt en idyllisk eiendom fra Ringve på sydsiden av Ladebekken. Frem til 1899 bar den navnet Lille Lade, gårds nummer 2, bruks nummer 2 i Strinda. Lille Lade ble kjøpt av los Fredrik Gaustad og var hans landsted til 1897. Da teglverket ble bygd, ble også en bygselplass under Rønningen trukket inn under tomten for teglverket.

Det var i 1925 Harald Pedersen kjøpte teglverket og begynte sin virksomhet med smelting av ferrosilisium. Han var en av de begavede barna til los Hans Pedersen på Sandstad i Ladeveien 5. Han var interessert i metallurgi og ble professor i dette faget i 1920 på NTH der også hans bror, arkitekten Sverre, var professor. Harald kjøpte altså Nidaros teglverk som lå på kanten av Ladalen, bare et stenkast fra barndomshjemmet på Lilleby. Smelting av ferrosilisium begynte i 1927 i mindre skala, men ble starten på et stort industrieventyr. I 1932 kjøpte han Ila smelteverk. I 1936 ble konsernet Ila og Lilleby smelteverker (ILS) dannet. Produksjonen på Ila ble snart lagt ned og anlegget der solgt til Ila jernstøperi. I 1938 ble Tafjord smelteverk åpnet. Det ble drevet til 1962. I 1964 åpnet ILS Holla smelteverk i Hemne. I 1974 kjøptes Trolla Brug. I 1993 ble ILS omorganisert og i 1995 kom store endringer. Trolla Brug og fjernvarmeanlegget på Lilleby ble solgt til Trondheim kommune. Lilleby smelteverk ble omdøpt til Lilleby metall og inngikk i FESIL.

Under krigen 1940-1945 var Lilleby smelteverk viktig for okkupasjonsmakten. Harald Pedersen var medlem av Nasjonal samling, men han døde 17. januar 1945, 57 år gammel. Birger Solberg kjøpte alle aksjene i konsernet og var leder i mange år. I 1950-årene ble driften utvidet og fikk en

storhetstid. Det vesentlige av produktene gikk til eksport. Sønnen Erik Solberg overtok som leder i 1970. I 1978 innførte Lilleby som det første norske smelteverket, full rensing av avgassene og gjenvinning av spillvarme i et fjernvarmanlegg. Støvet fra rensingen ble for øvrig en god inntektskilde. Det ble en ettertraktet vare både innenlands og utenlands. Støvet ble særlig brukt i mørtel og veidekke.

Bedriften må ha vært en god arbeidsplass siden så mange arbeidere trofast jobbet der i lange årrekker. De kunne nok bli lei både av støv, varme og skiftarbeid, men de var både stolte av og glade i bedriften sin. Ikke minst var de stolte av de førsteklasses produktene. Edvard Helåsaune som var formann for transport og lagerbeholdning i mange år, kunne fortelle at det to første prøveovnene som Harald Pedersen begynte med, fremdeles stod på plass da han selv begynte der i 1953. Det var oven 1 og 2. Det var ikke dårlige produkter som førte til nedlegging av bedriften i 2002. Tvertimot var ferrosilisium fra Lilleby av den aller beste på verdensmarkedet. Produksjonen ble flyttet til Mo i Rana. Problemene skrev seg fra eksportindustriens vansker med valuta (sterk norsk krone) og sterk konkurranse på pris. Det er fristende å si som en arbeider: Nå tenkes det bare med kalkulator!